

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 8. De bello,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

dicibus eorum ac fibris excommunicationem, aliasque pœnas imponendo non modo ob duellum: sed etiam ob scripta quæ duellum antequam solent: aliaque habentia incitamentum ad idem scelus, suntque illius semina. Vnde Paulus Comitulus in lib. 6. responsorū moralium quæst. 14. num. 6. deducit (& satis cōsentiant quæ Thomas Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 39. num. 24.) generaliter esse illic sermonem de duello, tum pro scilicet hoc nomine, pro dimicatione singulari ex vtriusque dimicantis placito & approbatione quamvis certo tempore & loco ad pugnam delecto ea careat. Nam si Papa hac sua constitutione duellorum semina & radices auertere voluit à fidelium cœtu: quanto magis genera omnia duellorum?

Addit idem author quæst. 17. esse responsum ab Clemente ipso octauo, Cōfessarios qui ante decretum ipsius, de quo dictum est, poterant per priuilegium Papale, absolvere à casibus Sedi Apostolicæ referuatis, posse quoque absolueri ab excommunicatione, quæ in eodem decreto imponitur respectu duelli. Quæ ratione id ad suam notitiam tale responsum venerit, Comitulus ipse sufficienter ibidem aperit.

CAPVT VIII.

De Bello.

SVMMARIVM.

- 84 Bellum esse licitum.
- 85 Bellum aliud offensiuum, & aliud defensiuum, ac vtriusque differentia.
- 86 Necessaria vt bellum defensiuum sit iustum.
- 87 Necessaria vt offensiuum sit iustum, ac primo de autoritate.
- 88 De causa iusta, quod certum esse debeat, ne dubiam esse sufficiat.
- 89 Cetera conditiones necessarise.
- 90 Quatuor casus in quibus Clericis pugnare licet.
- 91 Discrimen inter conditiones ad iustum bellum offensiuum necessarias.
- 92 Quid faciat is qui acceptam iniuriam valet vindicare bello; & cum superiorem recognoscat; non habet auctoritatem illud indicendi.
- 93 Causa indicendi iuste bellum.
- 94 De causa infidelitatis.
- 95 De causa heresis.
- 96 De ceteris causis.
- 97 Gloria, aut dilatio imperii non est sufficiens causa iusti belli.
- 98 Quomodo bellum possit esse vtriusque iustum, & vtrum liceat in eo vti insidiis.
- 99 Quo tempore liceat bellum gerere.
- 100 Quatenus liceat in bello vti infidelium auxilio.
- 101 Quatenus teneatur Princeps à bello desistere si iusta satisfactio ei offeratur.
- 102 De compositione quam Princeps facit cum hostibus, quoad quæuis damna suis subditis illata.
- 103 Quid teneantur milites facere, cum dubia est belli causa.
- 104 Quando teneantur ad restitutionem damnorum aduersariis illatorum in bello.
- 105 An teneantur, & peccent quando inferunt sine legitima auctoritate.
- 106 Responso ad questionem, Num licitum sit militibus exponere se eidentissimo mortis periculo.
- 107 Licitumne sit Clericis ad bellum proficisci.
- 108 Quatenus liceat in iusto bello damna hostibus inferre.
- 109 De his quæ capiuntur in bello iusto.
- 110 Quæ circa innocentes seruanda sint in bello iusto, quoad personas ipsorum.
- 111 Quæ quoad bona ipsorum.
- 112 De eo quod milites à rusticis sua reipub. vitam gratis accipiunt.
- 113 De grauiamine eorundem rusticorum per ipsos milites.
- 114 De his ex hostibus, qui in iusto bello occidi non possunt.
- 115 Quatenus liceat ciuitatem iuste oppugnatam tradere militibus in prædam, & quod tunc non liceat nocere eis, qui ad loca sacra confugiunt.

116 Quatenus liceat in iusto bello rebus Ecclesiasticis nocere.

117 Explicatio questionis. An extracta de manibus hostium qua driperunt, sint reddenda propriis dominis.

118 Explicatio alterius questionis, An captus in bello, fugere liceat.

119 Quando captiui possint in bello iniusto, exercere actum aliquem ad idem bellum spectantem.

120 De expressaliis.

DE bello ex professo tractat Gratianus per totam causam 23. præsertim quæst. 1. 7. 5. & 8. tractant etiam Summularij in verbo, Bellum D. Thom. 2. 2. quæst. 40. & ibid. Caiet. & Bannes, ac Gregor. à Valen. disput. 3. quæst. 16. D. Anton. 3. part. tit. 4. Francisc. à Victoria in relect. de iure belli, Couar. ad regulam, peccatum, de regulis iuris in 6. part. 2. §. 9. 10. 11. Alphonsus à Castro in lib. 2. de iusta hæreticorum punitione cap. 14. & in lib. 3. aduersus hæreses, in verbo Bellum Petr. à Nauar. lib. 2. De restitut. cap. 3. à num. 258. ac Ludouicus Molina in tomo 1. de iustitia & iure, tractatu 2. disput. 98. & aliquot sequentibus. Considerabimus autem bellum ipsum primo secundum se, secundo quoad indicentes illud; tertio quoad milites illud gerentes; & postremo quoad effectus illius.

De bello secundum se.

SECTIO I.

QVÆRITVR I. An liceat gerere bellum. Responso est; bellum non esse sua natura malum, sed licite fieri posse: imo & cum magno merito, vt satis clare ostenditur 23. quæst. 1. cap. Noli existimare, & quatuor sequentibus: contrariumque sentire est hæresis. quam in cit. verbo Bellum refutat Alphonsus à Castro, & post ipsum locis cit. Bannes art. 1. dub. 1. Petrus à Nauar. à num. 249. ad 267. Gregor. à Valen. punct. 1. & Molina disput. 99. Quia inreimmorari nõ est huius instituti: cui sufficit ea plurtquam moralis certitudo quæ habetur ex Sanctorum exemplis, qui bellum in veteri Testamento gesserunt: hoc est, Abrahami, Moysis, Iosue, & aliorum. Itemque ex eo, quod D. Ioannes Baptista Luca 3. militibus de via salutis consilium petentibus non consuluerit militiam deserere, sed neminem cõcutere, & Dominus Matth. 8. Centurionem quæuis dicentem quod haberet sub se milites, laudauerit; & Matth. 22. tributa regibus soluenda dixerit, cum tamen ea exigantur ad gerendum bellum, & pacem conseruandam.

QVÆRITVR 2. quotplex sit bellum. Responso est, duplex esse: vnum offensiuum, alterum defensiuum. Offensiuum vocatur, quando quis prior bello alterum aggredditur. Defensiuum vero, quando quis se defendit contra alium aggressorem. Inter quæ bella discrimen est. Tum quod finis belli defensiuum tantum sit defendere seipsum & suam rempublicam: finis autem belli offensiuum sit, sumere vindictã de altero, vnde & vindictiuum dicitur. Tum quod bellum defensiuum sit actio cuiusvis hominis, etiam priuati: cui conceditur ius se defendendi. Bellum vero offensiuum sit hominis fungentis auctoritate publica; siquidem eo ipso quod vnus reipub. homines inferunt iniuriam alteri reipublicæ, neque Princeps ipsorum vult, vel dissimulat satisfactionem reddere: dominus reipub. offensã potest sumere vindictam, seu punire illatas iniurias tanquam verus Iudex in ea causa. Principum enim est nõ tantum defendere suos, contra illos qui inferunt ipsis iniuriam: sed etiam illatas vlsci, iuxta illud ad Rom. 13. Dei minister est vindex in iram ei qui malum agit. & illud 1. Petri 2. Siue Regi quasi præcellentis siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum. Quod etiam ratio confirmat. Nam cum Princeps qui superiorem non recognoscit (de quo tantum principe hic loquimur) debeat in se habere omnia quæ sunt necessaria ad honorem reipub. gubernationem, & defensionem: sit vt iure naturæ Iudex sit eorum qui iniuriam sibi inferunt: atque vt reipub. paci bonoque consulendo, possit scelera eorum hominum crimina reprimere ac superbiam frangere.

86. **QVÆRITVR 3.** quæ sint necessaria vt bellum defensiuum iuste suscipiatur? Responso est, tria esse. Primum, vt is qui bellum infert nolit desistere, etiam rogarus. Ex bello enim tam multa incommoda sequuntur, vt non nisi compellente necessitate, suscipi debeat. Secundum, vt iusta sit causa suscipiendi tale bellum. Quamquam quia ex regula 6. iuris in 6. in pari delicto, vel causa, melior est conditio possidentis, non est necessarium vt ille qui se defendit, certo sciat se iustam causam habere: sed satis est vt cognoscat se non habere causam iniustam: vel si dubitet, vt paratus sit stare determinationi, & arbitrio bonorum virorum. Tertium est, vt bona sit intentio, ex cap. Quid culpatur 23. quæst. 1. Et ratio est: quia bellum suscipi debet vt pax habeatur & respub. defendatur. Si ergo hæc tria adint, bellum est iustum quando defensiuum, non autem quando offensiuum fuerit.

Authoritas vero Superioris non est necessaria in iplo bello defensiuo, vt ex communi Theologorum & Iurisperitorum sententia notat Bannes ad cit. art. 1. dub. 2. conclus. 1. Et ratio est, quia qualibet persona etiam priuata iure naturali potest seipsam defendere, seu vim vi repellere propria autoritate. Id tamen intelligendum est, quando vrget necessitas, nec adiri potest Superior, nam si remp. patitur vt Superior consulatur, expectanda est ipsius autoritas: quam sibi vsurpare nefas est, nisi necessitas excuset.

87. **QVÆRITVR 4.** quanaq. conditiones sint necessariae, vt bellum offensiuum iuste inferatur. responso est, eas in vniuersum septem esse. Prima est autoritas, ex citat. cap. Quid culpatur, nam cum inferre bellum sit actus Iudicis (spectat enim ad iustitiam vindictiuam institutam ad peccatorum punitionem) necesse est vt is qui bellum infert, habeat ad id autoritatem. De quo in particulari notandum est, quod quando suscipitur bellum pro causa spiritali; nimirum pro fide, aut contra excommunicatos contumaces, possit autoritate Summi Pontificis vel Episcopi loci, bellum geri prout refert ex Hostiensis Syluester Bellum 3. quæst. 1. Quando autem est temporalis causa, ordinarie potestas inferendi bellum (prout Molina in cit. tract. 2. disput. 100. communem Doctorum consensus esse ait aliquot eorum commemoratis) est solum penes eum qui non agnoscit superiorem in temporalibus: id est à cuius iudicio non solet appellari ad superiorem in causis ciuilibus: nam cum tali non habeat in terris superiorem ad quem confugiat, & à quo ius petat, necesse est vt ipsemet tanquam verus Iudex in ea causa iure naturali constitutus, sumat vindictam. Vnde olim cum omnes erant subiecti Romano imperio, nemo poterat alteri inferre bellum sine facultate Imperatoris, vt habetur ex lege 1. Cod. Vt armorum vsus. Nunc vero autoritatem indiciendi bellum habent Reges, Respublicæ & Duces, qui in temporalibus non agnoscunt superiorem ad cuius tribunal debeant recurrere. Attamen quia totum hoc negotium dependet ab humano iure, consuetudo multum potest in contrarium; ita vt si inter eos qui superiorem agnoscunt aliqui ex antiqua consuetudine habeant, quod possint alius bellum inferre, id eis denegandum non sit, prout notat Francisc. à Victoria in relect. De iure belli num. 9. Sed tamen (vt ex Caiet. habet Molina in ead. disput. 100. post medium) id intelligendum est, dummodo tales bona fide fuerint in possessione; quod non est sentendum de iis quos constat rebellando aduersus proprios dominos, autoritatem eam obtinuisse potentia magnitudine.

Secunda conditio, est iusta causa belli, ex cap. Dominus noster, 23. q. 2. de qua dicitur in sequen. sect. quæst. 2.

88. Tertia conditio est, Vt certo aut valde probabiliter constet de huiusmodi causa iusta, adeoq. legitime cognita iudicataque sit. Etenim graue peccatum est, in dubia causa, inferre bellum, vt docent à Victoria de iure belli, num. 27. & alij, quorum meminit Greg. à Valent. 2. disput. 3. quæst. 16. punct. 2. versu Quinto certum est. Et probatur: tum quia neque homo particularis in dubia causa puniendus est; multo ergo minus tota respub. tum etiam, quia in dubia causa potior est conditio possidentis, ex 65.

regula iuris in sexto. Neque vero satis est vt Princeps quocum modo credat se iustam habere causam, alioquin enim excusarentur Turci inferentes bellum Christianis, sed vt iustitiae causa diligentissime examinata sit, idque ab illis qui minime ducantur prauis affectibus; propterea quod ex bello plurima sequuntur incommoda: atque homo cuius prauis affectibus cæcitate sapientis solet.

Quamquam tamen quando causa est dubia, is etiam qui pacifice possidet, tenetur, vt in seq. num. 29. habet à Victoria, eam diligenter examinare, & admitendo legationem, audire pacificè rationes alterius partis, si forte possit ex eis certum cognoscere. Nam non censetur aliqui bona fide agere; tanquam recusans intelligere veritatem prout tenetur. Etenim Principes cum sint Indices in suis causis iuxta antedicta, tenentur in dubio ea quæ in contrarium opponuntur examinare. Inique enim agit Iudex qui litigante contra possessorem opponente aliquid, recusat illud examinare. Atque post talem recusationem ab ipso Principe factam, alter Princeps qui bellum ei inferret non omnino certus de iure suo, excusaretur à peccato, tanquam iustam habens causam taliter petendi compensationem aliquam pro iure quod ad Remp. de qua agitur, minus dubium habet, quam ille qui eam possidet. Dico (minus dubium) quia si ius esset æquale, et dubium non posset ratione illius, possessorem bello lacessere: quia in pari causa melior est conditio possidentis. De qua re plenius Bannes ad eundem art. 1. dub. 5.

89. Quarta conditio est, Vt causa belli habeat proportionem cum grauib. incommotis, quæ ex bello ipso sequuntur: in quo non tantum qui sunt ex parte hostium innocentes & Ecclesiastici patiuntur: sed etiam illi ipsi qui bellum inferunt plurima damna sentiunt, adeo vt causa inferendi debeat esse grauissima, & quæ omnia alia damna compenset.

Quinta conditio est, Vt obseruetur iuris forma. Cum enim bellum sit vltimum & extremum remedium aduersus illatas iniurias; antequam ipsum adhibeatur, omnia sunt prius tentanda: videlicet mittendi sunt legati, aut consulendi superiores, siue temporales, siue Ecclesiastici, per quos iusta satisfactio pro illata iniuria obtineatur: aliaque remedia, si qua suppetant vsurpanda; iuxta illud Deuter. 20. Si quando accesseris ad oppugnandam ciuitatem offeres primum ei pacem.

Sexta conditio est, Vt qui inferit bellum habeat rectam intentionem ex cap. Quid culpatur & duobus sequentibus. 23. quæst. 10. Censetur autem recta intentio quando bellum inferitur, non vt aliis noceatur: sed vt iustitia exerceatur. De qua re in particulari plenius Molina disputat. 107.

Septima conditio est, Vt illi qui bellum gerunt non sint persona Ecclesiastica, nam illis interdictum est gerere bellum, 23. quæst. 8. cap. 1. & aliquot sequentibus. De qua re etiam plenius, tum Bannes ad sequentem artic. 2. tum Molina disputat. 108. Sed ad institutum nostrum notare sufficiet, id quod ibidem sub finem hic habet ex communi Doctorum sententia: constitutos in maioribus ordinibus pugnando propriis manibus peccare mortaliter exceptis quatuor casibus.

90. Primus est, quando non possunt aliter propriam vitam conseruare. Secundus, quando id sic necessarium est, quod illis pugnantibus patria aut ciuitas vel exercitus conseruabitur: non pugnantibus vero destruetur, aut capietur. Nam tunc pugnare non solum possunt: sed etiam tenentur iure naturali, cui lex Ecclesiastica nequit praiudicare. Tertius est, quando id omnino necessarium esset ad consecutionem iustæ victoriæ, à qua pax & cõmune bonum Ecclesie pendeat. Quartus, quando id omnino necessarium esset ad defendendam vitam innocens, qui rogaret opem sibi ferri aduersus nocentem, qui mortem ei est alioquin illaturus. Nam in tali casu vt & in duobus præcedentibus Clerici iure naturali obligantur pugnare, si possint absque suo notabili periculo.

Irregularitatem vero non incurrit occidendo in talibus casibus: quod idem author tractat disput. 109. Nec item pugnando extra eosdem casus: etiam iniuriæ sint maioribus

ribus ordinibus, nisi occidant, aut mutilent: de quo idem etiam in seq. disput. 100. Quamquam tamen gradu officioque suo sunt priuandi, iuxta cap. Clerici, cap. Quicumque ex Clero, & cap. Quo ausu, 23. quaest. 8. Sique in pugna moriantur, oblationes, & orationes pro eis fieri non debent, ex cap. Quicumque Clericus, 23. quaest. 8. Id quod ex eodem Molina, in preced. disput. 108. proprie quidem locum habet in iis qui initiati sunt maioribus ordinibus: probabiliter tamen idem iudicandum est, *vr ille addit*, de aliis Ecclesiasticis, si beneficiarij fuerint: nisi antea reliquerint beneficia sua; item que de Religiosis professis.

91. Porto magnum discrimen est inter septem memoratas condiciones. Nam si prima earum vel secunda, vel tertia desit, is qui bellum infert, non tantum grauer peccat, sed etiam tenetur refarcire damna omnia quae illata fuerint, tam hostibus quam proprijs subditis. Sin autem quarta tantum aut quinta conditio desit, peccat item qui bellum infert: atque tenetur refarcire damna etiam hostium, quando de dita opera excessit modum in sumenda vindicta; contra illud Deuter. 25. Modus plagarum erit secundum mensuram delicti; aut quando iustam satisfactionem pro illatis iniurijs oblatam recusauit. Qua de re Ban- nes 2. 2. quaest. 40. art. 1. dub. 8. & 10. Subditorum autem suorum damna refarcire tenetur, si ipsos bellum suscipere coegerit: non item, si illud vltro ipsi suscipiant: quia consentienti non fit iniuria De regulis iuris in sexto regula 27.

Iam vero in duobus casibus quinta conditio non est necessaria; vnus est, si vrgeat necessitas, id est, suscipiens bellum non habeat commoditatem sumendi vindictam post interpositam longam moram temporis: qua ratione Abraham statim secutus est hostes suos, non tentatis alijs medijs, Genes. 14. Alter est, si stans constet quod hostes sint omnino pertinaces, nec flectentur praedictis legationibus. Quod si tantum desit sexta, vel septima conditio, peccat quidem qui bellum infert: sed sine obligatione ad restitutionem: quia tunc sibi ipsi non alteri adfert de se nocumentum.

SECTIO II.

De bello quoad indicentes illud.

92. QVÆRITVR PRIMO, Quid facere possit ille, qui cum recognoscat superiorem, & ideo non habeat auctoritatem indicendi bellum, patitur grauem iniuriam, quam possit indicendo bello vindicare. Ad quod respondetur tali suppetere illud remedium, quod assignat a Victoria, De iure belli, nu. 9. inquit: Si sub eodem Rege duae sint ciuitates vel duo principes quorum alter alteri infert iniuriam, Rex que ipse negligit vel non vult eam vlcisci: illum qui iniuriam patitur posse non solum se defendere, sed etiam antedictis conditionibus concurrentibus inferre bellum: quia necessitas licentiam ei & auctoritatem dicitur: cum nequeat aliter ius suum tueri: & superior dissimulans, censetur consentire tacite. Qui si expresse dissentiret ob commune totius reipublicae bonum probabiliter, a quo animo esset ferenda iniuria & a bello abstinendum, iuxta illud quod habet idem a Victoria in sequent. numero 33. de bello illicito, ob securura Reipub. incommoda.

93. QVÆRITVR SECVNDO, Quae sint causae, ob quas ille qui habet auctoritatem, iuste potest bellum indicare. Ad quod respondendum est: in genere quidem (prout a Victoria De iure belli num. 13. habet, & probatur ex cap. Dominus noster 23. quaest. 2.) esse iniuriam: non tantum eam, quae est cum peccato; vt pote quae scienter damnum illatum est; aut alienum occupatur iniuste: sed etiam interdum eam quae est sine peccato; vt cum res aliena detinetur quidem sed probabiliter putatur esse propria; vt contigit Chananais, qui ignorarunt a Deo datam esse filiis Israel terram ipsorum possidendam. De qua re plenius Molina De iust. & iure, to. 1. tract. 2. disput. 102.

In particulari autem multas esse tales causas, sicut multi sunt modi quibus iniuria inferatur. Aliquot referunt Alphonsus a Castro, in lib. 2. De iusta heretic. punitione, cap. 14. &

post ipsum Molina, in seq. disp. 104. vt & Couar. ad regulam Peccatum, par. 2. §. 9. num. 2. 3. & 4.

Tredicim autem sunt, quae sacrae Scripturae testimonio illustrantur. Prima est infidelitas, qua Deo inferitur iniuria. Ad cuius causae illustrationem factum, quod Exodi 34. ver. 12. & Deuter. cap. 7. ver. 2. & cap. 12. ver. 2. iussi sunt filij Israel interficere deos, & bello exterminare. Sed notandum est, quod nunc temporis non liceat ob meram infidelitatem bellum alijs inferre, ipsorumque bona occupare; vt habent a Victoria in relect. De Indis sect. 1. num. 19. & sect. 2. num. 15. & Couar. ad Regul. Peccatum, par. 2. §. 10. num. 4. & 5. ac post vtrumque Molina in cit. tract. 2. disput. 106. Probaturque primo, quia infideles qui nunquam fidem susceperunt, non possunt cogi ad fidem suscipiendam. Secundo, quia infideles principes habent verum dominium: nam Romani tempore Apostolorum erant infideles, quibus tamen obtemperandum esse docet Apostolus ad Rom. 13. Denique peccatum infidelitatis est contra solum Deum. Illa autem peccata quae sunt contra solum Deum relinquuntur diuinae vltioni. Nam si haec bello vindicari possent, potius malis Christianis quam infidelibus esset inferendum bellum: quia grauius peccant: vt intelligitur ex cap. 10. ver. 28. & 29. & cap. 12. ver. 25. epist. ad Hebr. suntque causa cur blasphemetur inter gentes nomen Dei ad Rom. 2.

Attamen septem sunt casus in quibus licitum est inferre bellum infidelibus, non quidem ob solam infidelitatem, sed ob aliquam circumstantiam ei annexam. Primus est, quando infideles possident terras quae olim erant Christianorum: quo titulo Christiani inferunt bellum Turcis. Secundus, quando infideles inferunt iniurias Christianis, vt ipsi Turcae solent. Tertius, quando abducunt Christianos a vera religione; quae causa assignatur in Deuteronomio locis citatis. Quartus, quando infideles impediunt liberam praedicationem Euangelij. Potest enim tunc inferri illis bellum auctoritate Ecclesiae; quae cum a Christo potestatem accepit praedicandi Euangelium per totum orbem terrarum, Matth. vlt. & Marc. vlt. is qui praedicationem eiusmodi impedit, infert Ecclesiae iniuriam, quae bello propulsa potest. Qua de re pluribus a Victor. in relect. De Indis, sect. 3. nu. 9. & aliquot sequentibus. Quae in re immorari non est necessarium ad nostrum institutum. Quintus casus, quando infideles qui Principi Christiano subiungunt, leges ipsi ab eo praescriptas legi naturae consentaneas, obseruare nolunt. Sextus, quando Princeps infidelis, nulli fideli subditus committit peccata quae non tantum sunt contra Deum, sed etiam contra proximum. Tunc enim Princeps Christianus potest ei bellum indicare, si admonitus nolit desistere: quod a Victoria ibid. num. 15. annotat.

Vbi obseruandum est, quod quamuis peccata ea quae sunt contra solum Deum (vt infidelitas, idololatria, & similia) iudicio diuino relinquuntur: ea tamen quae sunt contra iustitiam & detrimentum adferunt proximo, posse ab alijs Principibus impedi. Nam vt illimet qui iniuriam patiuntur, possunt iuste se defendere, ita etiam qui ius potest, & dum necessitas vrget, tenetur illis succurrere, iuxta illud Ecclesiastici 7. Vnicuique mandauit illis de proximo. & illud Proverb. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses. Ita que si Princeps infidelis constitueret vt homines, etiam inuiti sacrificet idolis, potest ob tale crimen bellum ei inferri, etiam si ille qui iniuriam patitur auxilium non petat tunc expresse, quia licet etiam inuitum ab iniusta morte eripere. De qua re Molina in memorata disput. 106. conclud. 6. Septimus casus est, quando Deus alicui Regi aut populo reuelat se velle infidelium peccata vlcisci ea ratione, prout factum est cum ex lib. 1. Regum cap. 15. Saul Dei iussu bellum Amalecitis intulit.

Secunda causa propter quam potest bellum indicere, est haeresis, seu recessus a fide, veroque Dei cultu. Nam olim Deus Deuter. 13. filiis Israel praecipit vt ciuitatem quae in tale crimen incurrisset bello deleterent, & ita vniuersi ipsi filij Israel voluerunt bellum inferre filiis Ruben, & Gad, quod existimassent ipsos recessisse a fide ex cap. 22. Iosue.

Hanc etiam causam probant Patres relati 23. quæst. 4. cap. Displicet, & multis sequentibus. Ratio vero est, quia hæresis grauiissima damna toti Reipublicæ adfert. In qua tamen re obseruandus est ordo iuris: nec enim potest hæreticis bellum inferri nisi ab Ecclesia declarentur hæretici, ex cap. Cum secundum leges, De hæreticis in 6. Post declarationem autem potest quiuis Princeps Catholicus suis subditis potest iurisdictione quam in eos habet inferre bellum, & bona ipsorum occupare.

96. Tertia causa est, quando negatur aliquid quod iure naturæ debetur; ob hanc causam populus Israeliticus bellum intulit Amorrhæis, qui illis negabant innoxium transitum cap. 21. Numerorum: quem locum ita accepit D. Augustinus, relatus 23. quæst. 2. cap. finali. Quarta causa, quando terræ vel regna quæ iniuste ab alio possidentur. Ob quæ causam Dauid intulit bellum Isobese filio Saul, 2. Reg. cap. 2. Quinta causa, quando populus iniuste opprimitur seruitute, vel aliis iniuriis. Ob quam causam bella multa gesta sunt ab Israelitis contra Philistæos: vt patet ex libris Iudicum, & Regum. Sexta causa, quando populus præbet auxilium inimicis qui gerunt iniustum bellum. Nam ob hæc causam Dauid intulit bellum Syris, eo quod filius Ammon opem contra ipsum tulissent, ex 2. Reg. cap. 8. & 10. Septima causa, quando legati alicuius Principis afficiuntur magna contumelia. Ob quam causam Dauid bellum intulit filiis Ammon, ex eod. cap. 10. Octaua causa, cum quis seditionem mouet vel rebellionem contra Principem. Ita Dauid intulit bellum Seba ex lib. 2. Regum cap. 20. Nona causa, cum quis defendit hominem sceleratum, qui iuste petitur ad supplicium. Ob quam causam vniuersi filij Israel intulerunt bellum tribui Benjamin ex lib. Iudicum cap. 20. Decima causa, quando Princeps, & populus non stat pactis vel pollicitis. Quam ob causam Moabitæ Reges Israel & Iuda intulerunt bellum, quos Propheta Eliseus iuuu; ex lib. 4. Regum cap. 3. Vndecima causa, defensio amicorum, & liberatio eorum ex captiuitate, vel aliis angustiis, quemad. Gen. 14. Abraham bello liberauit Loth, & alios captiuos. Duodecima causa esse potest, cædes alicuius viri qui in magna potestate erat, & præsertim si Principi sanguine iunctus fuit. Ita 1. Machab. cap. 9. Simon & Ionatas Machabæi, vti sunt bello cædem fratris sui Ioannis. Decimatercia causa, quando populus confederatus, & amicus habet iustam causam inferendi bellum. Potest enim alter populus amicorum populum in tali bello iuuare, quemadmodum ex lib. 4. Regum cap. 3. filij Iuda iuuauerunt filios Israel.

97. QUÆRITUR TERTIO, An gloria, dilatatio imperij, auralia regni utilitas censenda sit Principi esse iusta causa indicendi bellum. Responso est: quod cum non liceat nocere vni particulari propter propriam comoditatem, multo minus licere toti Reip. Deinde, vt bene ait Franciscus à Victoria in relect. De iure belli, num. 11. alias causa æque iusta esset ex vtraque parte belligerentium: sicque omnes essent innocentes, ideoque non liceret eos occidere: & ita gerendum esset iustum bellum, in quo occidere non liceret; quod absurdum est.

98. QUÆRITUR QUARTO, An bellum possit esse vtrique iustum. Responso est, semota ignorantia non posse; posita autem ignorantia probabili, bellum esse posse vtrique iustum. Poni autem potest talis ignorantia non modo ex parte militum, quod frequenter contingit, sed etiam ex parte Principis: qui licet reuera habeat causam iniustam, probabiliter tamen existimare potest se habere iustam; vt quando homines eruditi & boni quos consulit, respondentem ipsum iustam habere. Ita à Victoria in relect. De iure belli, num. 32. & Couar. ad Reg. Peccatum par. 2. §. 10. num. 6.

QUÆRITUR QUINTO, An licitum sit Principi, vt in infidiis in bello iusto. Respondendum est, licitum esse, dummodo absint mendacia, ex cap. Dominus noster, 23. quæst. 2. Idem habet D. Thom. 2. 2. q. 40. art. 5. Et confirmatur tum ex cap. 8. Iosue vbi Deus præcepit vt in infidiis in bello; tum ex eo, quod in talibus infidiis, nihil affirmetur, aut negetur; & proinde absit mendacium, sicut & in factio Christi, cum finxit se longius ire, Lucae vlt.

QUÆRITUR SEXTO, An Princeps possit bello certare quouis tempore. Responso est, tempore treugæ seu induciarum, non posse inferre bellum. Nam & hosti feruenda est fides, 23. q. 1. cap. Noli existimare De qua te agens Molina, in cit. tract. 2. disput. 111. notat non habere locum primo, cum hostis fidem ipsam non seruat: quia potest semper habere illam conditionem tacitam, modo tu vicissim omnia illa serues. Secundo, cum promissum ex obiecto iniquum est & malum: quia in malis promissis non expedit fidem seruare ex 59. Reg. turis in 6. Tertio, cum constat promissum iniuste exigi & accipi ab hoste, neque ipsum confirmatum est iuramento. Quod si de iniustitia non constat, seruandum est quia nihil datur, quod excuset ab obseruatione. Similiter si confirmatum sit iuramento; propter intuiolum scilicet testimonium Dei, ex cap. Debitores de iure iurando.

Quous autem alio tempore extra iam dictum induciarum, si vel vrget necessitas, vel affertur opportunitas rei bene gerende, potest geri bellum, vt habetur 23. quæst. 8. cap. Si nulla. Abstinentum est tamen à bello in die festo, si non sit causa tunc gerendi, ex D. Thoma, in cit. quæst. 40. art. 4. Quanquam non est mortale peccatum, tunc bellare, vt ibid. notat Caiet. Quod intellige, dummodo Missæ sacrum ante iniatur habita commoditate, prout notat Molina in cit. disput. 111. volens idem esse de hære iudicandum, ac de hære ludio, quod sit die festo. Ceterum olim quidem prohibitum erat bellum gerere ab Aduentu vsque ad Octauas Epiphaniæ, & à Septuagesima vsque ad octauas Paschæ, vt constat ex cap. 1. De treuga & pace. Sed Canon ille iam non est in vtu, vt notat ibidem glossa, ad verbum frangere.

QUÆRITUR SEPTIMO, An liceat Principi Christiano petere auxilium ab infideli. Ad quod respondendum est tribus propositionibus. Prima est, licitum esse etiam in toto fœdere societatis armorum, petere auxilium ab infidelibus contra alios infideles, quemadmodum petierunt Machabæi à Romanis 1. Machab. cap. 8. 12. & 15. Secunda est, Petere auxilium ab infidelibus contra Christianos in iusto bello non esse malum ex se. Ita existimat Lyranus lib. 1. Regum, cap. 28. ad versum 4. Et ratio docet: quia si liceat vni particulari cum affligitur petere auxilium ab infideli, multo magis licet toti Reipublicæ. Tertia est, Tale quid nihilominus ob circumstantias, hoc est ratione scandali & damnorum: esse vt plurimum graue peccatum. Hæc probatur: quia solent multum scandalizari infideles à quibus petitur tale auxilium. Præterea ipsi plurimum nocent religioni Christianæ, dum fideles abducunt captiuos, eosque apostatate faciunt; vel illos prauis suis motibus verbo & exemplo inflectunt. Item sæpe plus, aut saltem tantum nocent illis à quibus vocantur in auxilium, quam hostibus.

QUÆRITUR OCTAVO, An Princeps teneatur desistere à bello, & acceptare iustam satisfactionem oblatam. Responso est: duo hac in re esse certa; alterum, quod Princeps teneatur acceptare satisfactionem, si offeratur æquam inceptum sit bellum. Alterum est, quod non teneatur acceptare satisfactionem, si tunc, atne alter postea perturbet, nec seruet pacem, vt notat glossa ad cap. Noli existimare, 23. quæst. 1.

Dubium autem esse, quando non timetur futura perturbatio & offeratur satisfactio post inceptum bellum. De quo sententia est, Caietani in verbo Bellum: quod Princeps non teneatur à bello desistere, post ipsum inceptum: quia iudex cepta causa non tenetur desistere à punitione Rei, quantum iis satisfactioem offerat. Sed contrarium tenendum est, iuxta memoratum cap. Noli existimare: cuius hæc sunt verba. Itaque hostem pugnantem necessitas deprimat non voluntas; sicut bellanti, & resistenti violentia redditur: ita victori capto misericordia iam debetur, maxime in quo pacis perturbatio non timetur. Ex quibus verbis satis patet eam misericordiam deberi hosti; vt si offerat satisfactioem iustam, cessatur à bello, cum id fieri potest sine noua perturbationis periculo. Deinde vt argumentatur Molina sub finem præced. disput. 103. ab eo momento temporis quo offertur sufficiens satisfactio,

cessat

cessat iniuria aduersariorum: ita vt Princeps pro iniuria præterita iustum bellum gerens, nihil possit amplius licite exequi quam ea ipsa accipere quæ in iustam satisfactionem ei offeruntur.

Argumentum vero Caietani propterea non concludit: quia triplex est discrimen inter punitionem vnius particularis, & bellum. Primo enim, qui punit particulam hominem, est Iudex ipsius ordinarius: ideoque non tenetur desistere; qui autem bello punit, Iudex est extraordinarius, ratione tantummodo iniuriæ. Quare hac per oblatam iustam satisfactionem cessante, cessat iusta causa belli, & per consequens bellum ipsum nequit iustum esse. Secundo, quando vnus particularis punitur, solus reus patitur: in bello autem, non patitur solum rei, sed multi alij innocentes; & sæpe ob peccatum solius Principis patitur totus populus. Tertio, quod quando punitur vnus particularis id fit sine præiudicio, & damno punientium, sed quando infertur bellum, non tantum patiuntur hostes, sed etiam illi qui contra ipsos bellum gerunt. Vnde Princeps si non propter hostes, saltem propter suos, debet acceptare satisfactionem.

102.

Cæterum circa compositionem quam Princeps facit cum hostibus quoad damna quæuis illata subditis suis, notandum est cum Molina, *De iust. & iure, to. 1. tract. 2. disputat. 123.* si ea fiat cum libero consensu ipsorum subditorum, standum ei esse omnino; non item si fiat sine tali consensu: quia tunc Princeps ipse tenetur talia damna resarcire, quorum iniusta causa fuit, gerendo bellum iniustum: nisi iidem subditi consensu iniustitiam belli, sponte nec imperio coacti ipsum comitati essent in tali bello: quo casu deberent sibi talia damna imputare. Imo etiam si gesserint iustum bellum, aut quod probabiliter putauerint iustum esse, similiter Princeps tenetur damna resarcire quæ acceperint: cum debeat ius dicere subditis, ac cogere aduersarios ad reparandas iniurias ipsis illatas: quas condonando censeretur detrimentum eisdem adferre, quod compensare teneatur; nisi aliud exigat Reipublicæ necessitas propter quæ particulares detrimentum pati teneantur. Adde quod ibid. concl. 5. & 6. memoratus auctor habet: aduersarios qui scienter iniustum bellum gesserunt, per compositionem non liberari in foro conscientie ab obligatione, resarciendi damna quæ intulerunt: quoniam illa solum ad redimendam vexationem, nec libere facta est; perinde ac si collitiganti litem iniustam se habere scienti, des aliquid vt ab ea desistat. Secus esset autem si incerta esset iniustitia belli; quia tunc pactum non iniretur simpliciter ad redimendam vexationem iniustam, sed ad definiendum ius tunc ambiguum.

SECTIO III.

De bello quo ad milites illud gerentes.

103.

QUÆRITVR PRIMO, An milites possint proficisci ad bellum in causa dubia. Responsio est: milites qui sub sunt alicui Principi, aut qui accipiunt stipendium tam pacis tempore, quam belli (*cum hi tanquam famuli reputentur mercede conditi*) posse proficisci in causa dubia, & tamen manere in bello, quamdiu illis non constiterit certo, bellum esse iniustum: etiam si Dominus, seu Princeps sit infidelis. Hanc esse communem Doctorum sententiam aliquot in eam citatis notat Molina in eod. tract. disput. 113. quæ habetur expresse ex D. Augustino in cap. Quid culpatur, 23. quæst. 1. Itaque si Princeps id illis præcipiat, tenentur obedire, quia semper obediendum est Superiori nisi constiterit peccatum esse quod præcipit. Accedit quod neque expedit, neque fieri possit vt omnibus de plebe reddatur ratio publicorum negotiorum: neque hi sufficientes sint ad ea examinanda, aut etiam percipienda: itemque deceat perfectum obedientem non disputare, sed recta de suo Superiore præsumere: quando neque rumor, neque indicia sunt de iniustitia belli. Quod addo: quia si hæc adsint, ipsa suadent non debere subditos committere se Principis definitioni: sed debere aliunde inquirere de veritate, quantum quisque commode poterit, ne ignorantia ipsorum censeatur affectata, neque à peccato excusetur.

Ad quod facit quod non excusentur milites Turcæ gerentes bellum contra Christianos, à quibus nulla iniuria affecti sunt: nec item milites Pilati qui ex ipsius mandato Christum crucifixerunt.

Alij autem milites puta amici, consanguinei, stipendiarij externi, non possunt proficisci ad bellum in causa dubia, ex communi quoque Doctorum sententia, vt aliquot ex eis citatis habet Molina in seq. disput. 114. Qui recte infert, grauius peccare & in statu damnationis esse, nec absolui debere illos, qui parati sunt in quacumque causa pugnare, siue iusta, siue iniusta. Ratio est, quia sine isto titulo se exponunt periculo inferendi grauissimam iniuriam aduersariis, eos priuando vita, & bonis quibus iuste potiuntur. Quod si talium aliquis innixus fundamento ad moralem certitudinem sufficienti credat causam belli esse iustam, potest ad illud proficisci, etiam si non sit penitus certus: quia laborabit probabili ignorantia quæ excusetur à peccato.

QUÆRITVR SECUNDO, Quid debeant facere milites qui ignorantur pugnauerunt in causa belli iniusti. Respondendum est: quamdiu ignorant iniustitiam causæ nihil debere facere, si probabilis sit eorum ignorantia, seu quæ adhibita morali diligentia vinci non potuerit præsertim si sint secuti principem cuius sunt subditi. Itaque non tenentur restituere ea quæ consumpserunt bona fide, neque resarcire damna quæ intulerunt. Vbi autem scierint bellum esse iniustum debent ab eo desistere, ac restituere ea quæ ex hostium spolijs apud se adhuc habent, ea in quibus facti sunt locupletiores. Qui autem subditi non sunt dubitantes de belli iniustitia, si postea constat bellum iniustum esse, ad nullam restitutionem tenentur, cum nec Princeps quem iuuerunt, ad illam tunc teneatur. Sin constet de iniustitia, vel de ea dubitetur, iidem tenentur restituere, principis, qui est causa præcipua damni illati, non restituerunt.

Sicigitur prout habet Molina disput. 114. si Princeps ipse iniustum bellum gerens per inuincibilem ignorantiam excusetur à culpa, prædicti restituere debent (ob malam scilicet fidem ipsorum quam dicta ignorantia non purgat) omnia damna quæ ipsi mererint, vel quæ data non essent nisi auxilium tulissent. Sin idem Princeps fuerit dubius de iustitia belli, quando illud intulit, deoque constet talibus, qui auxilium tulerunt: iidem omnia damna aduersariis illata, resarcire tenentur in defectum eiusdem Principis non resarcientis. Namque cooperatores tenentur restitutione supplere defectum præcipui agentis, vt latius tractatum est in præced. lib. 10. cap. 9. & 10. Quod si non constet quæ conscientia Princeps bellum intulerit, neque ille restituat: dicuntur cooperatores tenentur malorum quæ intulerunt partem maiorem, vel minorem restituere prudentis arbitrio pro quantitate dubij seu verisimilitudinis maioris, vel minoris, quod bellum fuerit iniustum. Nam si fuisse constaret ad nihil tenentur, si constaret fuisse iniustum, tenentur ad totum. Quare si id dubium sit, tenentur ad quantitatem maiorem, vel minorem, secundum quantitatem dubij.

QUÆRITVR TERTIO, An milites iustum bellum gerentes peccent, & teneantur ad restitutionem, si hostibus noceant sine legitima autoritate. Cui quæstioni vt satisfiat notandum est in hac re id ceteri factum contra legitimam autoritatem, quod fuerit factum contra expressam, aut præsumptam voluntatem supremi Principis indicentis bellum: aut ducum quos ipse bello præfecerit. Expressam autem voluntatem ceteri, quando est expresse declarata: præsumptam vero quando non est quidem expresse declarata, probabiliter tamen creditur, quod tale quid Principi ipsi factum sit gratum, & ratum habeat: de qua re non potest certa regula dari, sed relinquitur prudenti iudicandum ex circumstantiis, vt monet Molina De iust. & iure, tomo 1. tract. 2. disput. 101. cum quo proponit quæstioni satisfaciemus per sequentes conclusiones.

Prima est: Si causa propter quam Princeps negat militibus autoritatem pro arbitrio nocendi hostibus, sit quia æquitas, aut iustitia belli, vel pietas Christiana id

postu-

postulat; tunc milites mortaliter peccare nocendo sine auctoritate; & teneri ad restitutionem damni illati. Hæc patet, quia tunc manifesta iniustitia committitur. Per ignorantiam tamen probabilem excusantur à peccato & à restitutione eorum quæ consumperunt bona fide. Secunda est, si dicta negotio auctoritatis fiat, non quidem ut damnum non inferatur hostibus: sed solum ut disciplina militaris seruetur: tunc milites peccare quidem nocendo, sed non teneri ad restitutionem. Ratio est, quia voluntati Principis contravenitur quidem tale damnum inferendo, non tamen illatum non refarciendo: probabiliter enim præsumitur gratum ei esse hostium damnum, licet inobedientia militis displiceat. Tertia est, si Princeps neget militibus auctoritatem nocendi hostibus, ne hi læssiti longe maiora inferant, quamuis illi peccent inferendo, non tenentur tamen ad restitutionem illatorum. Huius conclusionis eadem est ratio quæ secunda præcedentis.

Aduerte vero, quod si per restitutionem sedandi essent hostes, & impediendi ne ditioni Principis damna inferrent, ea esset ex obligatione faciendi: quia tunc merito præsumetur talis esse voluntas Principis. Adde etiam quod teneantur restituere damna ipsa ab hostibus illata, quorum fuerunt causa iniusta. Porro quando tales inoedientia militum sint, peccata mortalia, iudicandum est ex periculo poenæ cui illi se exponunt, & ex periculo damni iniusti quod alijs, & bono publico inde imminet; itemque ex ipsa qualitate rei, aut ex præcepto Principis id seuerè vetantis, aut valde ægrè tolerantis.

106. **QVÆRITVR 4.** Vtrum licitum sit militib. euidentissimo mortis periculo exponere se in bello Responso est: non esse quidem consultum, Princeps vel alius vir, ex quo multa dependet, se huiusmodi periculo exponat; alios tamen milites licite posse cuiusque periculo se exponere in iusta causa. Ratio est: quia ob id laudatur Eleazarus in 1. lib. Machab. cap. 6. Videri potest Couar. in 1. lib. 1. var. resolut. cap. 2. n. 10. vers. 9. ac notari ex Molina in seq. disput. 116. quod sicut Princeps tenetur soluere militi stipendium, ita militem vicissim pro stipendio, etiam cum vitæ periculo, teneri sub mortali seruatione stationem, & præstare quod commissum sibi fuerit cum obligatione restituendi damna secuta ex omissione eius, ad quod ita tenebatur. Ratio est: quia mutus contractus inter Principem, & militem interuenit, ut ille soluat stipendium, & hic pro stipendio militet ad mandatum illius.

At tamen quando nulla est spes præualendi seu resistendi hosti, non tenetur miles frustra expectare mortem; quoniam necesse est ad strinxit, nec tutam conscientiam potuit se adstringere. Ad hæc, etiam si Principi liberum sit milites dimittere quando ei libererit, non est tamen liberum vicissim militibus discedere quando voluerint: quoniam ea lege, pactove tacito conueniuntur ad militiam, ut integrum relinquatur Principi eos dimittere quando eis non indigerit; ipsis vero non liceat recedere sine facultate.

107. **QVÆRITVR 5.** An Clerici possint ad bellum proficisci. Respondendum est posse: ac etiam teneri, necessitas plane urgeat præsertim in causa pia ac spectante ad religionem, si quia ratio id exposcit. Extra casum necessitatis vero, Clericum non debere ad bellum ire, ut pugnet propria manu, prout D. Thomas docet 2. 2. quæst. 40. art. 2. Imo vero debet Episcopus alios inducere ad pacem & concordiam, ut habetur De treuga & pace, cap. 1. Sed nec vllus Clericus arma gestare debet, & gestans excommunicandus est, ex cap. 2. De vita & honest. Clericorum. Quod tamen non habet locum, si ei transeundum sit per loca periculosa, ut notat ibidem glossa verbo Clerici arma. Adde, quod si ter admonitus non desinat ab armis ferendis, priuilegium Canonis excommunicantis Clerici percussorem, perdat ipso facto, ex cap. In audientia, De sententia excommunic. Porro Prælati Ecclesiastici in pia causa, non tantum potest eum necessitas urget, potestatem dare suis, ut bellum gerant, prout prædictum est: sed etiam exhortari laicos ad illud suscipiendum, iuxta cap. Hortatus, 23. quæst. 8. Possunt quoque Clerici ad bellum proficisci ut spiritualiter, hoc est, pijs cohortationibus, & Sacramentorum administratione subueniant militibus pugnantibus in iusta causa.

SECTIO IV.

De effectibus belli.

QVÆRITVR 1. An tempore belli licitum sit inferre hostibus damna tam in rebus, quam in personis. Ad quod respondetur sequentibus propositionibus.

108. Prima: Quando bellum est iniustum, illi qui damna inferunt non tantum peccant, sed etiam tenentur ad restitutionem. Ratio: est quia id faciunt contra iustitiam, & ideo in tali bello versari, valde periculosum est.

Secunda: Circa amicos & ciues in bello iusto, obseruanda est regula D. Ioannis Baptistæ Luca 3. Neminem concutatis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote stipendijs vestris. Vnde sequitur, grauius peccare eos qui plura, aut tanta amicos damna inferunt, quanta inimicis.

Tertia: Circa hostes in bello iusto possunt omnia fieri, quæ ad defensionem propriam, bonique communis securitatem conseruandam iudicata fuerint necessaria: ut arces eorum dirui, propugnacula propria in terris ipsorum extrui, auferri ab illis arma & cætera belli adiuuenta. Hanc à Victor. in velle de iure belli num. 18. (& post eum Molina in eod. tract. 2. disp. 117. concl. 1.) probat: quia finis belli est pax & securitas, ex cap. Noli, & cap. Apud veros, 23. quæstio. 1. Ergo quæ sine fraude & dolo iudicata fuerint ad eam necessaria, possunt dari sine peccato, ea ab hostibus in iusto bello licet exigere. Addunt vero recte eisdem, quod cessante ea necessitate (ita nimirum ut nihil ab hostibus sit amplius timendum) restituenda sunt quæ ad securitatem conseruandam occupata fuerint de bonis hostium.

Quarta: In bello iusto nocentes hostes, qui vel gerunt arma vel gerentibus præbent auxilium, lædi possunt, non tantum in bonis, sed etiam in personis. In bello enim iusto non tantum fas est occupare omnia ea quæ ad nos pertinent, sed etiam accipere de bonis hostium compensationem damnorum omnium que intulerunt; necnon impensarum: hoc nomine intelligendo sumptus belli, & iustam mercedem pro laboribus quos subierunt, & pro periculis quibus se exposuerunt. Item fas est sumere de hostibus iustam vindictam pro delictorum quantitate, & qualitate: etiam plectendo capite si fuerit opus, aut alias poenas imponendo: ut tributa, & cætera id genus. Nam Princeps iustum bellum gerens, rationem habet iudicis; qui in hostem malefactorem potest iustam penam animaduere. Videri potest Molina in cit. disput. 117. concl. 2.

109. Quinta propositio, quam idem Molina consequenter subiungit, est: Si in bello etiam iusto vsurpetur aliquid amplius, quam quæ notata sunt duabus præcedentibus propositionibus, ita ut vel poena excedat culpam, vel recompensatio excedat quantitatem damnorum, earumque rerum quæ ad iuste bellantes pertinent; obligationem esse ad restitutionem, nam nullus est iustus titulus quo possit excessus ille accipi & retineri. Vnde non licet Principi (quod attigit à Victor. in velle. posteriore de iure belli, numero 56.) occupare totum regnum eius qui vnâ tantum, vel alteram ciuitatem ipsius occupauit: nisi forte pax alia ratione conseruari nequeat. Quamquam iure generum de mobilibus bonis, specialis ratio est: nimirum ut fiant capientium quantumuis excedant compensationem damnorum. In quorum bonorum numero ponuntur homines, qui fiunt mancipia capientium: nisi tam capientes quam capti, sint Christiani: quoniam consuetudo est in contrarium: captiue ita retinentur, ut accepta aliqua pecuniâ quasi in capientium præmium, facile dimittantur. De qua re in sequent. concl. 4. Molina plures alios citans.

110. Sexta propositio est. Non debent innocentes in bello, quantumuis iusto, directe & ex intentione interfici: quæ est communis Doctorum sententia, ut notat idem Molina disput. 119. concl. 1. aliquot eorum citans, & confirmatur per illud Exodi vigesimotertio. Inscntem & iustum non occides. Vide tradita in præced. cap. 3. Cæterum innocentes vocantur ex parte hostium, pueri, mulieres, & si qui sunt alij non ferentes arma. Vnde in Deuter. cap. 20. de ciuitate rebelli datur hæc lex: Percuties omne quod in ea generis masculini est absque mulieribus & infantibus. Nam si mulieres quoque non

centes essent, & viros in bello iuarent possent, *presertim ad ulta*, cum eis trucidari, vt post Franciscum à Victoria memoratus author habet.

Septima propositio: Possunt innocentes ex parte hostiū interfici indirecte, & præter intentionem, id est, quando illi qui eos interficiunt optarent quidem ipsos fieri saluos si fieri posset; tamen quia non possunt interfici nocentes, vel certe obtineri victoria nisi interficiantur innocentes, hos interficiunt ex necessitate quadam, vt fieri solet quando tormentis bellicis oppugnatur ciuitas, vel ignis supponitur turri acētis cuniculis ad eam euertendam, vel mittuntur globi in triremus Turcarum, in quibus pleriq; Christiani habentur captiui, cum ipsis Turcis submergendis. Hanc quoq; esse communem Doctorum sententiam Molina notat in seq. concl. 2. Et confirmatur: quoniam non posset alioqui geri bellum iustum aduersus nocentes, periretque iustitia eorum qui iustam causam haberent cum magno detrimento boni communis. Id quod iam attigimus in memorato cap. 3. dubio 1.

III.

Octaua propositio. Innocentes qui sunt partes reip. hostium (non item hospites & peregrini cum de eorundem hostium numero nullatenus esse censeantur) possunt duci in captiuitatem, & qui aduersus eos iustum bellum gerunt, possunt bona ipsorum deprædari, eaq; sibi retinere, dummodo, iuxta præced. quintam propositionem, non excedatur summa bonorum quæ sufficiunt ad damnorum compensationem. Ratio huius est: quia tota reip. reputatur hostis; fasq; est eam in omnibus suis membris prout partes illius sunt, punire quoad bona fortunæ. Hæc enim de causa fas est imponere tali reip. tributum soluendum ab omnibus ipsius partibus: imo & ab omnibus successoribus, prout futuri sunt eiusdem reip. partes: quantumuis cooperati non sint delicto illius. Qua de re post Franciscum à Victor. in relect. de iure belli, numero 40. 41. & 42. Molina disputat. 120. & 121.

Sed nota quædam esse personarum genera quæ eximuntur; & quarum bona prædari etiam in bello iusto non licet. Atq; varia quidem olim ea erant, vt videre est, 24. quæst. 3. cap. Quique, & trib. sequentibus, & De treuga, & pace ca. 2. Sed quia canones ij iam fere abrogati sunt per contrariam consuetudinem (quod notat Caiet. in verbo Bellum, ver. 4.) in talium exemptorum numero ponuntur (*idq; iure gentium*) sollegati qui mittuntur ab hostibus: deinde Ecclesiastici, tanquam segregati à reliquo populo in sortem & ministeriū Domini, vt *ibid.* Caiet. anus habet; & demum peregrini. Attamen si tales quoq; personæ pugnaverint cum hostibus, vel eos iuuerint, perdunt illud suum priuilegium: quia tunc hostes, & fontes, non innocentes, censentur: sicut ex aduerso (quod notat Molina sub sinem citata questionis 121.) ciues illi qui sequuntur partes eius qui iustum bellum gerit, aduersanturq; quodammodo cæteris de republica sua, quæ parere nō vult, nō sunt reputandi hostes, nec habendi partes eiusdem reip. quæ repugnavit.

Nona propositio: Fas est innocentes quoscunque spoliare ijs bonis & rebus quibus possunt opulari hostibus ad bellum sustinendum. Quod est, fas esse sumere arma ipsorum, naues, frumentum, equos, & id genus alia; necnon deuastare agros quantum iudicatum fuerit expedire ad hostium vires minuendas ipsosq; superandos. Hanc post Franciscum à Victoria in eadem relect. de iure belli num. 39. habet Molina initio disput. 121. Et confirmat quia si fas est indirecte & præter intentionem interficere innocentes, quando id postulat status belli, expedireq; iudicatur ad victoriam obtinendam: sane longe maiori ratione fas erit efficere omnia ea quæ commemorata sunt, quando belli status id postulat, & hostes possunt ex talibus sumere, vel conseruare vires ad bellum sustinendum.

Addit autem Molina ibidem conclus. 2. quod si eiusmodi bona (quamuis fuerint Ecclesiasticorum, aut peregrinorum innocentium) essent deuastata secundum belli indigentiam, ij qui iustum bellum gerunt non teneantur ad restitutionem, nisi facti sint ex illis locupletiores. Neq; enim tenentur ratione rei acceptæ, quæ perijt, & ex qua non sunt facti locupletiores, vt supponimus: neque ratione iniustæ acceptionis, cum in tali deuastatione nulla interuenerit deuastantis cul-

pa. Addit adhuc idem Molina in eadem conclusione, illos ex quorum parte bellum est iniustum, quoniam fuerunt in causa vt aduersarij damna illa darent, teneri ea dictis innocentibus restituere. Iam si peracto bello aliqua talium bonorum manserint, vel si gerentes iustum bellum, cum scient innocentium esse, illa in vsus suos quacunque ratione consumplerint, vel ea plus destruxerint quam belli status postulare, teneantur eadem proprijs dominis restituere. Quod ipse Molina in sequent. conclus. 3. probat: quia dominium talium bonorum est eorundem innocentium, aduersus quos illi qui iustum bellum gerunt, nullum ius habent, cum illi non censeantur partes reip. quæ iuste impugnatur.

QUÆRITUR 2. vtrum possunt milites à rusticis eiusdem reip. gratis accipere victum. Ad quod respondent Caiet. in verbo Bellum sub sinem, quem Armilla sequitur in eadem verbo, num. 12. itemque Driedo in lib. 2. de libertate Christiana, quem refert & sequitur Molina disput. 116. sub sinem: milites peccare mortaliter, rusticos aut alios suos hospites grauando, exigendo ve ab illis id ad quod iure nō tenentur; quale est suppeditare sibi victum & alia necessaria: ad quæ verberibus, & vastationibus rei familiaris compelli solent. Nec illi ex eo excusantur quod stipendia non accipiant, vt recto aiunt memorati authores: quia bona rusticorum non sunt ea de causa ipsis obligata: nec item ex eo, quod Principes & duces concedant talem rusticorum vexationem, quoniam ea est iniusta. De qua re lubet verba doctissimi Driedonis attere; vt qui sic peccant minus habeant quod cōtemnendum censeant. Liquidum est (*inquit ille pag. 324. mei codicis*) iniustum esse Principis præceptum in aut mandatum, quo subiectus populus non secundum proportionem grauatur oneribus; veluti si Princeps exercitus mandet rusticis, & ciuibus apud quos militiam declinare contigerit, vt alant milites, & equos, iniustum est mandatum. Princeps etenim milites alere debet ex ærario publico, & prouentibus quos populus secundum proportionem diuitiarum tribuere debet. Quamobrem ciues illi ac rustici præ cæteris grauari non debent. Neq; milites excusantur ex eo, quod eis stipendium non soluitur: quoniam non propter hoc bona illorum rusticorum ac ciuium sunt eis obligata; nisi forte milites sint aut in extrema necessitate, aut omnino necessarij ad defensionem reip. illorum rusticorum, non habentes aliunde stipendium. Iam enim vtiliter gerentes negotium illorum rusticorum, non possent absq; præiudicio & damno magno à bello discedere. Tametsi plerunq; etiam in casu illo, Princeps cuius est particularem rusticorum communitatem defendere, tenetur rusticis illis stipendium militibus solutum, ex ærario publico refundere, aut ad tempus à tributis solendis liberare secundum proportionem stipendij soluti. neque Principis, aut capitanei dissimulatio eos facit in conscientia tutos. Hæc ille.

Cuius postremum hoc dictum intelligendū est cum hæc exceptione: nisi ea dissimulatio esset in pœnam ipsis rusticis inflicta, eo quod fuerint rebelles, aut in aliam culpam incurrerint, ob quam essent tali pœna digni: quod notarunt Caietanus, & Armilla locis citatis. Vbi etiam habent, quod si alibi consuetudo recepta obtrinerit vt milites gratis accipiant ligna & paleas, id non videri damnandum. Sed non videro rationem cur istiusmodi onere præ cæteris grauentur rustici, nisi specialis necessitas vrgeat, aut sponte eidem oneri se submiserint: quia tale grauamen est contra iustitiam distributam, exigentem ne vnus præ alio grauetur: sed debita proportio seruatur.

Porro si in eo quod iam diximus peccatum cōmitur mortale, illudq; inducens obligationem ad restitutionem, cum sit contra iustitiam: multo magis committetur: tum quando dux mentis suorum militum numerum pro pluribus quibus habeat, stipendia accipit à Principe: aut quado à quibusdam pagis pretium accipit, ne ad eos milites diuertant qui interea alios supra modum grauant. Tum quando vnus miles sibi priores domos assignari facit, ad quas diuertat, & accepto pretio ab alijs, in vna tantum diuersatur. Quæ omnia aliaq; similia Princeps nec intendit, nec intendere potest iuste, in tantum reip. detrimentum, quantum videmus. De qua re in cit. disput. 116. Molina.

QUÆRI-

114. **QVÆRITVR 3.** Vtrum in bello iusto possint omnes fontes interfici sine vilo discrimine? Responſio eſt, quod quamdiu conflictus durat ac ante victoriam, poſſint omnes interfici; ſed parſa iam victoria debeatur victis miſericordia, niſi opererent in aliquos adhuc animaduertere vt poſtea pax melius conſeruetur, ex cap. Noli exiſtimare, 23. qu. 1. De qua re plenius à Victoria in ſu. relect. n. 4. & aliquot ſequentiſibus, ac Molina diſp. 122.

QVÆRITVR 4. An obſides hoſtium poſſint interfici cum hoſtes ipſi non ſeruant fidem datam. Reſpondendum eſt, ſi obſides ſint ex numero fontium, id eſt, illorum qui tulerunt arma, poſſe interfici, vt dicitur Victor. in præced. numero 4. Sed ſi ſint innocentes non poſſe interfici, etiam ſi parentes ipſorum fidem frigerint: quia non ſunt interficiendi filij pro parentibus, nec contra: ſed vnusquisque pro peccato ſuo Deuter. 24. Poſſunt tamen obſide innocentes alijs modis quam morte puniri: vt priuatione bonorum, carcere; exilio, damnatione ad tritremes, aut ad metalla.

QVÆRITVR 5. Vtrum poſſint in bello interfici illi qui hæcenus fuerunt innocentes, ſed putantur futuri nocentes: vt pueri hoſtium: aut viri qui hæcenus non tulerunt arma. Ad quod bene reſpondet à Victoria in ead. relect. num. 38. non poſſe interfici: tum quia nemo interficiendus eſt ob peccatum futurum, cum futura ſint incerta: tum quia poſſe alijs modis occurrere eiſ in periculo, vt captiuitate, exilio, damnatione ad tritremes.

QVÆRITVR 6. An liceat tradere ciuitatem militibus in prædam. Ad quod reſpondendum eſt cum Franciſco à Victoria in ſeq. num. 52. & Molina in initio diſput. 122. per accidens quidem id eſſe nefas propter cædes & cruciatus innocetium, ſupra, adulteria, deuaſtationes temporum, & alia ſæua, ac iniuſta, quæ ſolent tunc accidere: per ſe tamen non eſſe illicitum ſi neceſſarium eſt ad bellum expediendum, vel ad deterrēdos hoſtes, vel ad accerclēdos militum animos; ſicut ex tali cauſa rationabili licet ciuitatem incendere. Tenentur tamen duces ipſi prædicta ſæua & iniuſta impedire quam commode poterunt. Quod ſi non aſequantur, id tribuetur non ipſis, ſed militum malitiæ.

QVÆRITVR 7. An licitum ſit vim aut noxamentum inferre illis qui tempore belli cõfugiunt ad templa, aut ad alia ſacra loca tanquam ad aſyla. Reſpondendum eſt, prohiberetur eſſe tam iure civili quam canonico, ne quis lædat eos qui cõfugiunt ad loca ſacra cap. Inter alia, De immunit. Eccleſiarum, & leg. 2.3. & 6. Cod. De ijs qui ad Eccleſias cõfugiunt. Res vero eas auferre quas ad huiusmodi loca cõfugiētes ſecum eo deſerunt, prohibitum habetur in cap. Sicut antiquitus, & in cap. Deſiniuit, 17. qu. 4. idq; ſub pœna excommunicationis.

QVÆRITVR 8. An licitum ſit tempore belli nocere rebus Eccleſiaſticis. Reſponſio eſt, quod etſi res Eccleſiaſticae ſint exemptæ vt prædiximus; in tribus tamen caſibus milites poſſe eis nocere. Primus eſt, quando Eccleſiaſtici miſcēt ſe bellis civilibus, iuuantq; hoſtes; nam tunc habentur loco hoſtium. Secundus, quem habet Sylueſt. in ver. bo. Bellum 3. queſt. 6. quando huiusmodi noxamentum inferitur non ex propoſito, ſed quaſi præter intentionem; vt quando alia ratione victoria obtineri non poſteſt. In eo caſu enim gerentes bellum iuſtum, quando ex proceſſo hoſtibus tantum nocere intendunt, poſſunt ex accidente & conſecutione quadam nocere quoq; rebus Eccleſiaſticis: ea ratione quæ propoſita eſt in præced. quaſtione 1. propoſ. nona. Tertius caſus eſt, quando Eccleſia eſt incaſtellata, id eſt, munita more caſtri: quod fieri prohibetur in capit. Sanctorum Patrum 10. quaſtione 1. Sed vt notat Sylueſt. loco cit. quaſt. 5. Eccleſia poſteſt duobus modis incaſtelliari: vno modo, ad inferendam vim vel iniuriam hoſtibus, eoſve oppugnandos: iſtudque eſt quod in cap. citato prohibetur. Alio modo incaſtelliari poſteſt Eccleſia ſolum ad defenſionem vel perſonarum Eccleſiaſticarum, vel cæterorum laicorum innocentium, qui non poſſunt ſe alio modo defendere; iſtaque in caſtello Eccleſie non eſt probita. Itaq; ſi Eccleſia ſit incaſtellata priore modo, poſteſt ex pugnari, dirui, incendi. Sin ſit poſteriori modo, non eſt ei inferenda vis, neq; perſonis innocentes quæ in ea ſunt. Poſſunt tamen auferri omnia arma & tormenta bel-

lica quæ ibi congregata fuerint ab hoſtibus: quia hi poſtea poſſunt illis vt.

QVÆRITVR 9. An quæ bello iuſto extracta ſunt de hoſtium poteſtate, reddenda ſint prioribus dominis, quibus illa detraxerunt. De qua re latius tractat Molina de iuſt. & iure tom. 1. tract. 2. diſp. 118. Sed ſufficiet ad noſtrum inſtitutum ſtauiſſe aliquot propoſitiones. Prima eſt: Si hoſtes dominium illorum bonorum ſibi comparauerint iuſto bello, aliove iuſto titulo (quod relinquitur arbitrio prudentis definiendum) nihil eſſe cur ea reſtauantur prioribus dominis. Ratio eſt, quia hi dominium ſuum amiſerunt.

Secunda eſt: Si bello iniuſto aut alia ſimili ratione, hoſtes talia bona occupauerint; ea eſſe reſtituenda prioribus dominis; ſiue ij ſint de noſtra, ſiue de alia repub. Ratio eſt: quia priores illi domini non amiſerunt ſuum dominium per talem acceptionem, quæ fuit iniuſta, & vera rapina, per quam nõ tranſfertur dominium. Sicut igitur cum res furtiua emittitur (etiã ſi emptio de ſe fit ac iuſta ſufficiens ad dominium acquirendum) reſtituenda eſt ei a quo abſtracta eſt, quonia dominium apud ipſum perſeuerat: ita etiam reſtituenda ſunt prioribus dominis bona ab hoſtibus extracta, quorum dominium apud illos remanſit, nec apud hos fuit. Neq; reſert quod illi nunquam recuperaturi eſſent talia bona: quia id non impedit quin vere ſint eorum domini, eaq; a alijs iniuſte retineantur.

Tertia eſt: Obligationem eſſe perſoluendi valorem induſtriæ & operarum poſitarum in extrahendis huiusmodi bonis, quatenus id vtiliter ceſſit in honorem domini, cui de iure debentur. Ratio eſt: quia æquitas poſtulat, vt quando induſtria, & opera vtiliter apponuntur, eſto appoſites intenderit agere in ſuam vtilitatem, in cuius commodum ceſſerunt pro eis ſoluat, in quantum fuerunt ipſi proficia.

Quarta eſt: Quando ita bono communi expedire iudicaretur, ad acuendos audacioſesq; reddendos milites aduerſus hoſtes: ſtaui poſſe à Principe, aut conſuetudine præſcribi, vt eorundem militum ſiant quæcunq; hoſtib. detraxerint, etiam ſi alios veros dominos habeant. Ratio eſt: quia cum bonum commune ſit priuato præferendum, fas eſt ſpoliare homines dominio rerum ſuarum, illudq; in alios tranſferre quando bonum cõmune id omnino poſtulat. Id quod pater ex ijs quæ communiter traduntur de præſcriptione, & de teſtamento ac contractuum in ualidatione inducta per leges humanas. Accedit, quod quãdo nulla aut certe modica pœs eſt veris dominis, talia bona per ſe, aut ſuos recuperandi; conſentaneum ſit, vt modicum illud ſpei pro magno reip. cõmodo libentes amittant: præfertim cum poſſint ſimili iure vt: vt ſi aliorum bona hoſtibus ipſi detrahant, faciant ſua. Sed nota iſtud procedere tantum comparatione ſubditorum eiusdem reip. non item ſubditorum alienæ, quos leges & conſuetudines alterius reip. non obligant, niſi ſit conſuetudo mutua; vt ſi Itali quæ detrahunt ex manibus Turcarum de rebus Hiſpanorum hiſ non reſtituant, nec viciffim hi illis, quod de rebus illorum ab hoſtibus extraxerint, ſed vtriq; quidquid detraxerint indiſſerenter ſibi retineant.

Quinta propoſitio eſt: Quando verofiſmile eſt prædictas res alienas ab hoſtibus extractas nunquam peruenturas eſſe in poteſtatem dominorum ſuorum, licitum eſſe eas emere vili pretio eo animo vt ſi proprius dominus comparauerit, illas accipiat pro eodem pretio: ſin minus, emptor illas ſibi retineat. Hæc probatur: quia talem eſſe domini voluntatē valde probabiliter præſumi poſteſt: præfertim cum eſſet irrationabiliter iniuſtus, niſi ita vellet. Quod ſimiliter dici poſteſt de quibuſdam rebus ad cultum diuinum ſpectantibus quas hæretici ad Catholicorum terras portant, & vili pretio venales proponunt. Nam merito præſumitur eorū ad quos talium rerum dominium vel adminiſtratio ſpectat voluntatem eſſe, vt potius emanent vilius à Catholicis diuinisq; cultui mancipentur, quam vt vendantur alijs à quibus in prophanos vſus conuertentur.

QVÆRITVR 10. An captis in bello, fugere, liceat. Ad quod reſponderetur tribus propoſitionibus. Prima eſt, ſi captiuus de non fugiendo ſuam fidem iureiurando obſtrixit, non poſteſt auſugere ſiue bellum ſit iuſtum, ſiue iniuſtum. Probat, quia regula generalis eſt, quando promiſſorum iuramentum ſit homini de re cuius adimpletio ex parte iurantis

117.

118.

illicita non est, ne quidem venialiter: obligatio confurgit implendi illud quod ita promissum est, ex cap. Debitorum De iureiurando. Et ratio est, ne ea iniuria Deo irrogetur, qua censendus sit in resem infidelis promissionis adductus.

Secunda propositio est, Quando bellum est iniustum ex parte captivus potest aufugere si non dederit fidem se aufugere nolle. Imo quantumcunque id iuraverit, & postea aufugerit, licet graviter peccet fugiendo, Prælati tamen cum eo dispensare potest, ex cap. Si vero, De iureiurando.

Tertia: Capti in bello etiam iusto si fidem non dederint se aufugere nolle, possunt aufugere. Quamvis enim glossa ad cap. Ius gentium distinct. 1. verbo *Servitutes*, secus sentiat per cap. Si quis servum, 17. questio. quarta: probabilius tamen est sententia Soti libr. 4. De iustitia & iure, questio. 2. artic. 2. dicentis, quod quiuis captivus potest aufugere siue sit Christianus siue non. Ratio est: quia huiusmodi captivitas est poena quædam iuris quæ infligitur à victoribus, qui locum tenent iudicis in bello iusto, ut supra diximus. Sicut ergo non est obligatio subeundi alias poenas, nisi quando à iudice infliguntur, ita ut infligendas evadere cum fieri potest, non sit illicitum: sic etiam, quia captivitas poena est corporis, qua vexandus est captivus, is licite potest aufugere ad illam evadendam. Canon autem quæ citat memorata glossa, intelligendus est de servis emptitijs quos constat non debere aufugere, quia dominos suos privarent sua possessione. Illi vero de quibus agimus, tantum eripiunt se à poena captivitatis.

119. **QVÆRITUR II.** An captivi possint in bello iniusto exercere actum aliquem ad idem bellum spectatam. Cui questioni ut satisfiat præmittendum est: in bello notari primo, actum per quem hostis immediate offenditur in bello, cuiusmodi sunt reorum iactus, bombardarum dispositiones, & alij quibus configitur cum hoste. Secundo notari actum, qui quamvis sit ex se indifferens, & possit ad aliud ordinari quam ad bellandum, dispositio est tamen, & via ad ipsum bellandum actum: ut remigare in triremi Turcarum, asportare sarcinas, & necessaria ad bellum, munire vallo castrum, extruere propugnacula, & si quid aliud est huiusmodi. Ad questionem ergo cum Molina in tom. 1. tract. 2. de iustitia & iure, disput. 115. responderentur sequentibus propositionibus.

Prima est, Ne quidem moris metu fas esse captivis in bello quod norunt iniustum, pugnare alicui interficiendo vulnerando, percutiendo. Probat: quia id intrinsece malum est, ut pote innocentis percussio absque iure & auctoritate. Secunda est, Metu mortis, aut alterius notabilis detrimenti, velut abscissionis membri, fas esse remigare, aliaque similia facere. Probat: quia tales actus ex se indifferentes sunt, & ab agente in bonum finem referuntur: nimirum ad vitam propriam conservationem, quam ex lege charitatis homo anteferre potest vitam alienam. Nec refert quod is agat accommodate ad nocendum innocentibus, quia nihil tale intendit: sed totum id provenit ex malitia hostis iniusti, à quo ad talem actum metu incusso impellitur. Tertia est, Si non imminet notabilis detrimenti periculum, peccatum esse mortale captivis, aliquid talium facere. Ratio est, quia quiuis, si sine suo notabili detrimento potest, debet impedire aliena damna iniusta. Quare ad illa, ne quidem per accidens cooperari debet.

Quarta est, Ad vitam admodum maximum suæ reipublicæ damnatum, ut ad impediendam alicuius insignis castri, vel civitatis, vel regis, aut alterius insignis personæ captionem ab hostibus, captivum teneri abstinere à dictis actibus, etiam si mors illi subeunda sit. Probat: quia pro maximo Reipublicæ bono tenetur quisque sub mortali, vitam suam exponere. Talis tamen casus raro evenire potest, cum vix desint qui facile præsentent id quod talis recufaret facere: ita ut illius recufatio non censetur simpliciter necessaria ad vitandum tale damnatum. Quinta est, Metu mortis, aut amissionis membri fas esse captivis nocentibus inferre innocentibus in bonis externis: ea ad hostium imperium destruyendo, capiendo, asportando in triremes. Probat: quia tunc talibus bonis externis indigent ad vitam propriam conferuandam. Et quantum fas est cuique in extrema necessitate fumere de bonis aliorum ad conferuandam propriam vitam, tantum

damni fas est eiusmodi captivis, inferre bonis aliorum ad tuendam vitam propriam.

De repressalijs.

120. **S**Vperest questio de repressalijs utrum sint licitæ. Quæ ut intelligatur observandum est, quod cum quis iniuste suis rebus spoliatur, nec potest alia ratione obtinere iustitiam, facultas ei concedi solet, ut tantumdem accipiat ab alijs qui ad spoliandos pertinent, hoc est, qui sunt de eodem regno, vel provincia. Quæ facultas dum exercetur sæpe interveniunt cædes, unde istud est genus quoddam belli. Communis autem sententia Summulariorum in verbo *Repressaliæ* est (ut questioni respondeamus) quod repressaliæ sint sua natura licitæ, dummodo adsint tres conditiones: sine quibus peccatum committitur utendo tali modo persequendi suam iniuriam. Prima est: ut cum repressaliæ sint bellum quoddam offensivum, interveniant quæ in sect. 1. questio. 4. proposita sunt requiri in iusto bello offensivo. Secunda: ut non plus accipiat quam ablatum fuit, aut certe quam respondeat iniurijs illatis. Unde quia istud sæpe non observatur, fit ut repressaliæ ipsæ dicantur periculosa, nec satis convenire æquitati naturali. Tertia, ut repressaliæ non dantur contra personas Ecclesiasticas. Nam qui illas dedit nisi revocet intra mensem, excommunicatur per cap. vnicum De iniurijs in 6.

Circa quod adverte non incurri talem censuram si detur alicui facultas accipiendi à Clerico debitore, bona æquivalentia suo debito, quod aliter recuperare non potest: quia id non est dare repressalias: ad quas requiritur, ut vnus grauetur pro alio, propter modum quandam pignorationis. In illo casu autem Clericus grauetur pro seipso.

Adverte secundo, Eandem censuram incurri non tantum quando repressaliæ conceduntur expresse contra personas Ecclesiasticas, sed etiam quando concessæ contra locum in quo sunt personæ Ecclesiasticæ, circa has bonaque earum illæ extenduntur, vel executioni mandantur. Id quod in eodem cap. satis significatur, cum ultra concessionem extensione repressaliarum, circa personas Ecclesiasticas prohibetur: concessio quidem Superioribus: extensio vero Inferioribus executionibus illam: quantumcunque factam ab habente potestatem sufficientem & causâ bene ponderatâ, inuentâque iustâ: quia textus generaliter loquitur. Ita post glossam ad idem capitulum, habet Navar. in Enchir. cap. 17. nu. 136. Cōsequenter attingens quod in verbo *Concedi*, habet eadē glossa: talem extensionem, ne tunc quidem fieri posse, cum repressaliæ dantur ob debitum Clerici.

Quibus adde quod Suarez notat in 3. par. D. Thom. tomo 5. disput. 23. sect. 4. numero 50. cum in re proposita Inferiori ut recipiat, eadem proportione mensis spatium concedatur, quâ Superiori ut suam facultatem revocet: sicut hic ab illo die quo talem licentiam cōcessit debet computare mensum intra quem nisi illam revocet, censuram incurrat, etiam si executio nondum inchoata sit: ita Inferiorem debere talem mensum computare ab eo die quo executionem inchoavit, siue concessio multo, siue modico tempore præcesserit: quoniam ea temporis differentia nihil facit ad culpabilem executionem, ob quam proposita censura imponitur, & cuius respectu datur spatium vnus mensis ad respiciendum.

CAP. IX.

De peccato ira.

SVMMARIVM.

- 121 Ira duplex est quædam in parte sensitiva hominis, & quædam in intellectu existens: quarum neutra est de se mala.
- 122 Quando contingat iram esse malam.
- 123 Quando mortale committatur irascendo.
- 124 Tres modi ira mala.
- 125 Ira peccatum est capitale cuius sex filia ponuntur.
- 126 De indignatione, & tumore mentis.
- 127 De blasphemia, clamore & contumelia.
- 128 De rixa.